

Programma van maatregelen Asper (Gavere) – Steenweg

Jordi Bruggeman

Bornem
2024

Gemotiveerd advies

Het was mogelijk om al het vooronderzoek uit te voeren dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en de waarde van het archeologische erfgoed. Het uitgevoerde vooronderzoek omvat een proefputtenonderzoek (projectcode 2023J128).

Bureauonderzoek wees uit dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Het onderzoeksgebied kent een gunstige landschappelijke ligging. In de omgeving zijn reeds verschillende relevante archeologische resten aangetroffen die dateren vanaf het mesolithicum tot in de nieuwste tijd. Specifiek voor de zone rondom de Sint-Martinuskerk werd verwacht dat het historische kerkhof zou aangesneden worden. Wel blijken reeds heel wat bodemingrepen plaatsgevonden te hebben binnen het onderzoeksgebied door de aanleg van weginfrastructuur in het verleden.

Een evaluatie van de impact van de geplande werken op het bodemarchief gaf aan dat in enkele zones het bodemarchief bedreigd wordt door de geplande werken. Verschillende van die zones hadden echter slechts een beperkte omvang waardoor verder vooronderzoek te zeer beperkt is om tot kenniswinst te leiden. In de zone rond de kerk werd een grotere negatieve impact op het bodemarchief verwacht. Er werden ook minder verstoringen verwacht door reeds aanwezige kabels en leidingen en er werden verder ook resten van het voormalige kerkhof rond de kerk verwacht. Deze zone kent wel potentieel op kennisvermeerdering in geval van verder vooronderzoek. Daarom was hier bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

Er werd een proefputtenonderzoek uitgevoerd om na te gaan of op het terrein relevante archeologische resten aanwezig zijn en om de aanwezige stratigrafie in kaart te brengen. Het proefputtenonderzoek geeft aan dat op het terrein archeologische sporen aanwezig zijn die kunnen dateren vanaf de metaaltijden of de Romeinse tijd. De meeste van de vastgestelde sporen zijn te relateren aan de begraafplaats rond de kerk. De aanwezigheid van kistornamenten, die voor zo ver we daar nu kunnen over oordelen te dateren zijn vanaf de 18de eeuw tot ca. 1930, maakt deze site heel interessant. Er bestaat nog geen gepubliceerde typologie van. Er zijn er ook resten vastgesteld van de zandweg die aanwezig was voor de huidige verharding en waarvan de oudere bewaarde fasen in de 19de of 20ste eeuw thuishoren. Verder worden er op basis van historische kaarten nog resten van historische bebouwing verwacht.

Het potentieel op kennisvermeerdering in geval van verder onderzoek in de vorm van een archeologische opgraving is groot en wordt daarom nuttig geacht. Het uitgevoerde archeologische vooronderzoek kon voldoende aantonen dat er een waardevolle archeologische vindplaats aanwezig is. Daarom worden bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht in het kader van de geplande werken.

Een deel van het aanwezige bodemarchief kan in situ bewaard blijven. In een zone van ca. 1315 m² zullen geen bodemingrepen plaatsvinden. In een zone van ca. 1100 m² waar enkel de eigenlijke verharding wordt verwijderd (steenslagfundering blijft zitten) of de toplaag in asfalt wordt vernieuwd, is er een volledige bewaring in situ van de archeologische resten. Waar in situ bewaring niet mogelijk is, dient een opgraving plaats te vinden. Een zone van ca. 1080 m² dient te worden opgegraven tot op de volledige diepte waarop antropogene sporen aanwezig zijn. Daarvan ligt ca. 92 m² binnen het kerkhof. Verder dienen er twee coupes gemaakt te worden door de Steenweg met een lengte van ca. 16,5 m (noordwesten) en ca. 12 m (zuidoosten). Er worden bij de opgraving naar schatting 185 inhumatiegraven aangesneden. Het betreft slechts een schatting op basis van de proefputten. In werkelijkheid kan het zijn dat er meer of minder begravingen aangetroffen worden.

Naar aanleiding daarvan werd een programma van maatregelen opgemaakt voor een archeologische opgraving.

**Archeologisch vooronderzoek
Aper (Gavere) - Steenweg
Projectcode: 2023J128**

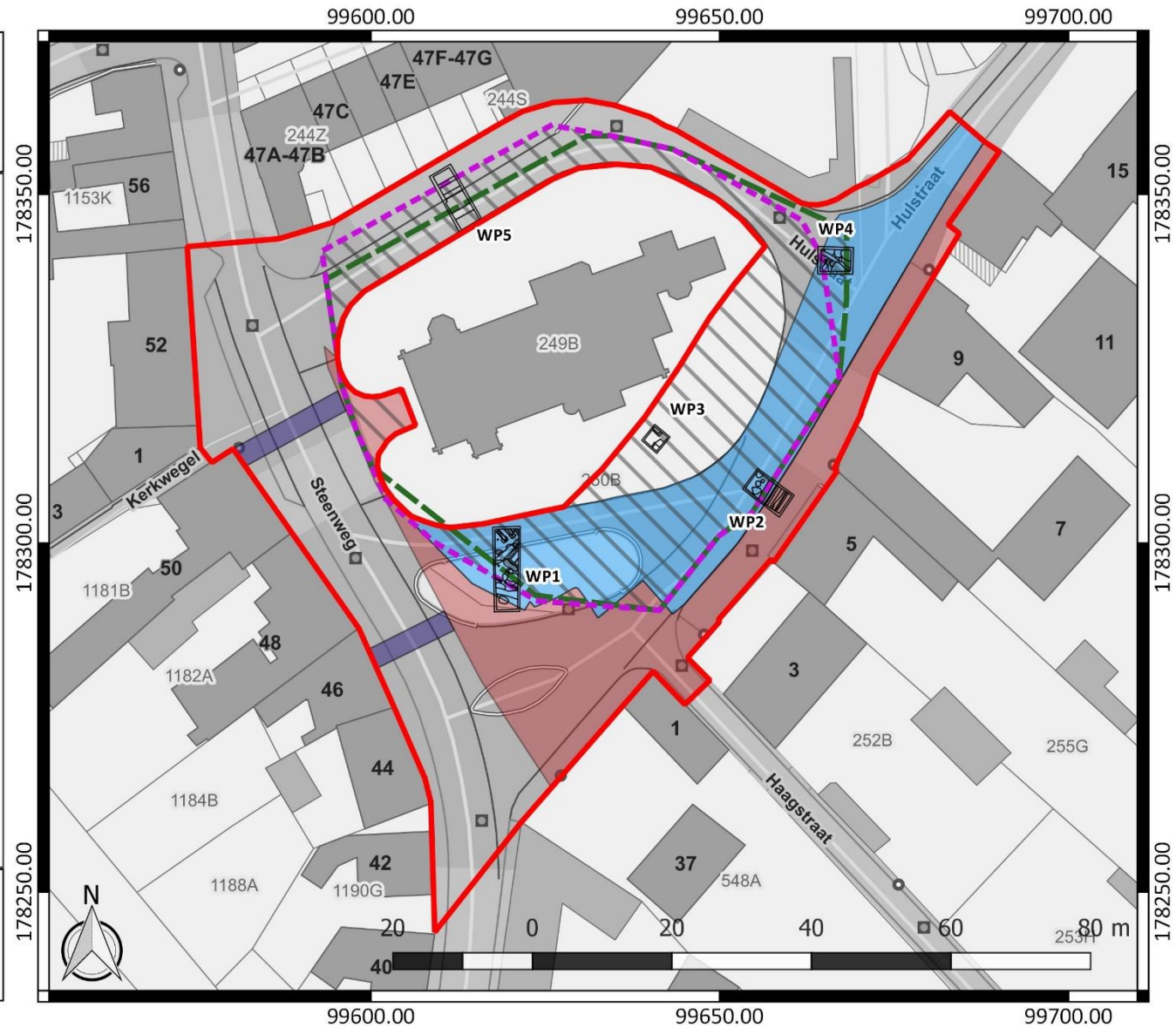
Plan 6A: Advies

Legende

- Onderzoeksgebied
- Lijnen vlak 1
- Kerkhofmuur Atlas der Buurtwegen
- Afbakening kerkhof bijgesteld (vermoedelijk)
- Kerkhof
- Advies: opgraving tot volledige diepte
- Advies: coupes op het historisch wegdek
- Zone volledig behoud in situ

Coördinaten in Lambert 72
 Formaat: A4
 ID: Grondplan
 Initiële opstelling: Digitaal
 Onderkaart: GRB
 Datum afwerking: 16/01/2024
 All-Archeo bv

Figuur 1: Overzicht van de nodig geachte maatregelen, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Programma van maatregelen voor een archeologische opgraving

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het doel van het onderzoek is het exploiteren van het aanwezige potentieel aan kennisvermeerdering.

Dit kan door middel van volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Kan het onderzoek de gegevens uit het archeologisch vooronderzoek bevestigen of bijstellen?
- Wat kan er gezegd worden over het paleolandschap en het vroeg(st) landgebruik?
- Zijn er sporen aanwezig die dateren van voor het ontstaan van Asper? Wat is de aard en de datering van deze sporen?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- Zijn er binnen het onderzoeksgebied voorlopers aanwezig van de huidige kerk?
- Hoe zagen de Steenweg en de Hulstraat er vroeger uit?
- Welke inzichten leveren de sporen op over de vroegere indelingen van de erven die zich bevonden ter hoogte van het huidige plein en is daar een evolutie in te herkennen?
- Stemmen de structuren overeen met wat gekend is uit historische (cartografische) bronnen?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners gedurende hun gebruikperiode?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de bijdrage van het onderzoek in onze kennis over het ontstaan en de ontwikkeling van Asper? Kan het onderzoek de gekende historische gegevens en interpretaties over het onderzoeksgebied fijn stellen, aanvullen en/of bijstellen?

Specifieke onderzoeksvragen in verband met de aanwezige begraafplaats:

- Op welke diepte bevinden de resten zich? Wat is de bewaringstoestand van het skeletmateriaal? Wat is hun datering?
- Zijn er aanwijzingen over het geslacht, de identiteit en/of de sociale status van de overledenen? Gaat het naast leken/burgers ook om personen van specifieke sociale of economische groepen?
- In welke mate werd het kerkhof geruimd?
- Bevinden er zich verschillende begravningsniveaus? Wat zijn de oudste? En wat zijn de meest recente?
- Wat is de begravningsdensiteit uitgedrukt in minimum aan individuen per oppervlakte?
- Hoe is de bewaringstoestand (preservatie) en de volledigheid van de skeletten en aanverwante sporen?
- Betreft het primaire of secundaire begravingen en waaruit valt dit af te leiden?
- Betreft het enkel- of meervoudige begravingen?
- Betreft het begravingen in volle grond, kisten, bekiste grafkuilen, grafkelders...?
- Zijn er elementen die kunnen wijzen op een begrafenisritueel (bijgiften, positie van het lichaam en ledematen, balseming, ...) en zo ja welke informatie valt hieruit af te leiden?
- Welke post-depositionele processen kunnen waargenomen worden?
- Wat is het geslacht, de leeftijd, de lichaamslengte en de gezondheid van de verschillende individuen?
- Bevinden er zich binnen de begravningscontext nog resten van grafstenen, of andere sporen van een fysieke aanduiding van het graf?

- Is een afbakening (of aanwijzing van het bestaan) van het begravingsareaal gevonden? Bestond deze uit een fysieke scheiding van de buitenwereld bv in de vorm van een muur, gracht, palissade, ...?
- Zijn er begravingen aanwezig uit oudere fases buiten de zone afgebakend door de vastgestelde kerkhofmuur?
- Kan een fasering achterhaald worden in de ruimtelijke afbakening en omvang van het kerkhof?
- Kan een datering en fasering bepaald worden binnen het begravingsareaal per zone, per begravingsniveau of per individu?
- Wat is de aard van de grafgraven. Op welke plaats bevinden deze zich? Wat is hun symboliek?
- Wat valt er te zeggen over de positie van het hoofd, lichaam en ledematen van de begraven individuen?
- Wat is de typologie van de aanwezige kistdecoraties/grafornameanten? Wat is de datering ervan en hoe evolueren ze doorheen de tijd? In hoeverre bestaat er (volkskundige) literatuur over en in welke mate sluit die aan bij de vondsten?
- Zijn er aanwijzingen van een (historische) globale ruiming van het kerkhof? Hoe grondig gebeurde dit?
- Wat is de aard van eventuele pathologische indicatoren op het bot (inclusief tanden) van de afzonderlijke individuen? Kunnen hieruit conclusies getrokken worden m.b.t. ziektes, medische ingrepen, traumatismen, levensstandaard en -hygiëne, beroep of activiteit van het individu?
- Kunnen deze pathologische indicatoren op het bot gekoppeld worden aan bepaalde periodes?
- Komen specifieke pathologische indicatoren op het bot vaker voor in bepaalde leeftijdsklassen, bij mannen of bij vrouwen, bij welgestelden of bij armen?
- Welke anatomische varianten zijn er zichtbaar op de skeletten?
- Bevinden er zich op het skelet nog restanten van nier- of galstenen, cysten?
- Zijn er aanwijzingen voor een begraving met kledij? Lijkwade? Zijn er bewaarde kledijattributen? Of textielresten? Wat is hun aard en wat vertellen deze over het individu?
- In hoeverre kunnen vondsten informatie verschaffen over de datering van de inhumatie?
- In hoeverre levert de praktijk van deze opgraving methodische en technische gegevens op of nieuwe inzichten die relevant kunnen zijn voor toekomstig onderzoek van funeraire contexten?

Onderzoeksstrategie en methode en technieken

Het betreft een site met complexe verticale stratigrafie. De zones voor opgraving worden onderzocht aan de hand van een stratigrafische vlakdekkende opgraving. Het staat de uitvoerder vrij om te bepalen of de opgraving zal gebeuren in één of meerdere opgravingsputten. De omvang van iedere put/ieder vlak is dusdanig dat er een goed ruimtelijk inzicht is en dat alle plannen naadloos aansluiten tot één overzichtelijk plan van het hele terrein. Aan de hand van het uitgevoerde archeologische vooronderzoek ter hoogte van het onderzoeksgebied werden minimaal 1 tot 4 opgravingsniveaus onderscheiden.

Tijdens het proefputtenonderzoek werden geen beer-, afval- of waterputten vastgesteld. Gezien de aard van de site kunnen deze wel aanwezig zijn.

Voor de menselijke begravingen (inhumatiegraven) wordt het fysieke aspect van de eventuele funeraire structuren (kisten, grafkelders, grafstenen, ...) en het begrafenisritueel (spatiale organisatie, bijgaven, positie van het lichaam en ledematen, elementen die kunnen wijzen op een begraving met kledij of in een lijkwade, balseming, ...) archeologisch geregistreerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de recentste versie van het door het agentschap Onroerend Erfgoed ter beschikking gestelde

skeletformulier. In overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed kan er iets sneller gegaan worden over het vrijleggen van de kistdecoraties/grafornamen.

Naast de bepalingen in de Code van goede praktijk (onder meer hoofdstuk 15.8) dienen ook de procedures en richtlijnen uit de recentste versies van het afwegingskader omgaan met menselijke resten bij archeologisch onderzoek in Vlaanderen¹ en de richtlijn over procedures bij de vondst van menselijk skeletmateriaal gevolgd te worden.² Voor het assessment van de menselijke resten worden de bepalingen in hoofdstuk 22.3.2.4 van de Code van goede praktijk toegepast en ook de procedures uit bovengenoemd afwegingskader.

De duidelijk heel recente skeletten, namelijk diegene in een plastic zak of met de aanwezigheid van decoraties in plastic (vb. bloemen in plastic), dienen niet aanzien te worden als archeologisch (jaren '60 vermoedelijk). Het is aan de gemeente om deze te ruimen. De 19de-eeuwse en vroeg-20ste-eeuwse graven, al dan niet met metalen kistversieringen, zijn dan weer wel archeologisch waardevol en dienen, net zoals de nog oudere begravingen, als archeologisch relevant behandeld te worden. In overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed kan er iets sneller gegaan worden over het vrijleggen van de kistdecoraties/grafornamen.

Minstens drie botten moeten in anatomisch verband zitten om van een 'skelet' te kunnen spreken. Als dat het geval is, dient een skeletformulier ingevuld te worden. Wanneer dit niet het geval is, kunnen de botresten als los bot geïnterpreteerd worden. Los bot mag direct afgevoerd worden omdat dit te weinig kennispotentieel in zich draagt. Er moet wel een regeling getroffen worden met de gemeente voor een respectvolle omgang met dit botmateriaal, zodat het los bot niet op het terrein achterblijft, maar bv. op gezette tijden wordt afgevoerd naar een knekelput op het gemeentelijk kerkhof.

Een volledig skelet wordt als volgt gedefinieerd: "een menselijk geraamte waarbij meer dan de helft van de beenderen aanwezig is. Ribben, wervels, hand- en voetbeenderen tellen hierbij, per categorie, steeds als 1, indien die categorie aanwezig is. De vier categorieën worden dus als groep geteld en niet per individueel bot".³

Ter hoogte van de grafkuilen die zich niet volledig binnen de voor opgraving geselecteerde zones bevinden, dienen de zones plaatselijk uitgebreid te worden om deze grafkuilen in hun volledigheid vrij te leggen en op te graven. Wanneer er dan nieuwe grafkuilen aan het licht komen die zich volledig bevinden buiten de voor opgraving geselecteerde zones, dienen deze niet verder vrijgelegd en opgegraven te worden. Ze moeten wel afgedekt worden met geotextiel in functie van behoud in situ.

Sporen dienen in principe tot hun volledige diepte gecoupeerd te worden, Er kan wel gemotiveerd afgeweken worden, bijvoorbeeld bij grote grachten of recente sporen. Ter hoogte hiervan dient de buffer opnieuw aangebracht te worden ter bescherming van de onderliggende archeologische resten. Hoe dit dient te gebeuren, is omschreven in het programma van maatregelen voor behoud in situ (zie verder). Als maatregel voor behoud in situ dient geotextiel aangebracht te worden aan de onderzijde van de uitgraving. Indien het bij de zone waar voorzien is om slechts één niveau op te graven niet mogelijk blijkt om de minimale buffer van 30 cm te behouden, dienen één of meerdere volgende niveau aangelegd te worden tot er een minimale buffer is van 30 cm, waarbij bij elk aangelegd niveau ook de sporen (begravingen) tot de volledige diepte opgegraven te worden.

Er moeten maatregelen genomen worden tegen overlast door regen- en/of grondwater. De maatregelen mogen niet schadelijk zijn voor het bodemarchief. Voorafgaand aan het vlakdekkend

¹ Ervynck 2018

² De Decker 2018

³ Ministerieel besluit premie menselijke inhumatieresten 10-jan-2023, 2, art. 2

onderzoek wordt het peil van de grondwatertafel bepaald. Desgevallend worden de nodige maatregelen genomen zodat de opgraving kwalitatief kan uitgevoerd worden.

Er zullen bodemingrepen plaatsvinden waarbij alle aanwezige archeologische niveaus bedreigd zijn. De zone die opgegraven dient te worden binnen dit gebied heeft een oppervlakte van ca. 1080 m², waarvan ca. 92 m² binnen de afbakening van het voormalige kerkhof. Ter hoogte hiervan dienen de archeologische resten tot op de volledige diepte opgegraven te worden.

Naar schatting zullen binnen het kerkhof ca. 185 inhumatiegraven (skeletten) aangesneden worden, hoewel het er in werkelijkheid ook veel meer of veel minder kunnen zijn. Het gaat slechts om een schatting op basis van de steekproef uitgevoerd aan de hand van proefputten. Verder bestaat de mogelijkheid dat het kerkhof zich in vroegere tijden ruim buiten de vastgestelde afbakening van het kerkhof uitgestrekt heeft.

In werkput 1 van het proefputtenonderzoek sluiten de begravingen niet onmiddellijk aan op de afbakening van het kerkhof. Ter hoogte van werkput 2 van het proefputtenonderzoek werden geen begravingen vastgesteld, ook al lag deze werkput gedeeltelijk binnen het kerkhofareaal. Dit betekent dat de gemiddelde densiteit aan begravingen binnen het kerkhof in de zone waar de grootste bodemingrepen gebeuren, mogelijk lager is.

Ter hoogte van de Steenweg dienen twee coupes gemaakt te worden door het historisch wegdek. De lengtes van de coupes bedragen respectievelijk ca. 16,5 m (noordwesten) en ca. 12 m (zuidoosten). De breedte van de coupes bedraagt minimaal 3 m.

De opgraving komt neer op:

- Een zone van ca. 1080 m² op te graven tot op de volledige diepte waarop antropogene sporen aanwezig zijn, waarvan 92 m² binnen het kerkhof ligt.
- Het maken van twee coupes door de Steenweg met een lengte van ca. 16,5 m (noordwesten) en ca. 12 m (zuidoosten).

Staalname en conservatie

Tijdens de opgraving dient een zo volledig mogelijke inzameling en registratie van natuurwetenschappelijke vondsten en een adequate staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek plaats te vinden, die een kwaliteitsvolle basis bieden om een assessment en eventuele verwerking en vervolgonderzoek uit te voeren. Verder dienen ze kwaliteitsvolle analyses aan te leveren die vanuit natuurwetenschappelijke gegevens de archeologische interpretatie ondersteunen en versterken. De methode dient te voldoen aan de bepalingen van hoofdstuk 20 uit de Code van goede praktijk. De methode met betrekking tot de toepassing van conservatie dient te voldoen aan de bepalingen in Deel 4 van de Code van goede praktijk.

Staalname spitst zich toe op de mogelijkheden voor het verfijnen van de datering van de aangetroffen resten, bijvoorbeeld aan de hand van dendrochronologie. ¹⁴C-onderzoek is mogelijk in minder grote mate aangewezen, omdat na ca. 1650 de resultaten weinig bruikbaar worden.⁴ Mogelijk is het wel zinvol voor eventuele oudere fasen.

Anderzijds dienen ook stalen genomen te worden die een antwoord kunnen bieden op onderzoeksvragen met betrekking tot het landschap waarin de sporen te situeren waren (onderzoek van pollen, botanische macroresten, ...) als contexten aangetroffen worden die hiervoor geschikt zijn. Bij het aantreffen van waterputten en/of diepe afvalputten wordt bijzondere aandacht besteed aan

⁴ Haneca *et al.* 2019, 40

de monsternamen. Beerputten en afvalkuilen worden bemonsterd en gezeefd met het oog op de analyse van het consumptiepatroon.

Bij het aantreffen van waterputten, beerputten en/of diepe afvalputten wordt bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen. Ze worden bemonsterd en gezeefd met het oog op de analyse van het consumptiepatroon.

Baksteen- en mortelstalen dienen genomen te worden van elke constructiefase van elk gebouw. Doel van de inzameling van deze stalen is vergelijking toe te laten met andere gebouwen in de regio. Hetzelfde geldt voor natuurstenen bouwmaterialen. Van het natuursteen is het mogelijk de steensoort en de herkomst te bepalen.

Wanneer de bodemcondities gunstig zijn voor de bewaring, kunnen stalen worden genomen voor archeobotanisch, entomologisch en parasitologisch onderzoek. Ook moeten de houten delen van een grafstructuur (wanneer voldoende bewaard) bemonsterd worden. Voor het nemen van stalen worden de richtlijnen uit de recentste versie van het afwegingskader omgaan met menselijke resten bij archeologisch onderzoek in Vlaanderen gevolgd.⁵ Er dient een afweging en selectie gemaakt te worden van welke natuurwetenschappelijke onderzoeken er dienen uitgevoerd te worden op het ingezamelde botmateriaal en de genomen stalen.⁶

Natte contexten kunnen aanwezig zijn. Dit betekent dat vondsten in organisch materiaal aangetroffen kunnen worden, waarvan het zinvol kan zijn ze te conserveren. Metalen voorwerpen worden ook mogelijk aangetroffen. Hiervoor kan röntgenonderzoek noodzakelijk zijn, om het oorspronkelijke object te kunnen herkennen en ook conservatie is mogelijk aan de orde. Verder wordt mogelijk aardewerk en glas aangetroffen. Of conservatie noodzakelijk of wenselijk is, moet blijken uit het conservatie assessment in het kader van de opgraving. Wanneer begravingssporen worden aangetroffen, is de kans reëel dat bijgaven aangetroffen worden, die in aanmerking komen voor conservatie. Of conservatie noodzakelijk of wenselijk is, moet eveneens blijken uit het conservatie assessment in het kader van de opgraving.

Omvang en criteria

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van het assessment beantwoord zijn.

Schatting duur

Op vraag van de opdrachtgever worden de schatting van de duur en de kostenraming niet opgenomen in het programma van maatregelen. De schatting is meegedeeld aan de opdrachtgever.

Kostenraming

Op vraag van de opdrachtgever worden de schatting van de duur en de kostenraming niet opgenomen in het programma van maatregelen. De schatting is meegedeeld aan de opdrachtgever.

⁵ Ervynck 2018, 36-37

⁶ Zie: Ervynck 2018, 41-44

Noodzakelijke competenties

De actoren die minimaal betrokken moeten worden bij de uitvoering van de archeologische opgraving zijn:

- Een veldwerkleider met 120 werkdagen opgravingservaring op sites met een complexe verticale stratigrafie. Daarnaast dient de veldwerkleider te beschikken over minstens 60 dagen opgravingservaring met sites met muurresten en ervaring met sites met inhumatiegraven.
- Een assistent-archeoloog met 60 werkdagen opgravingservaring op sites met een complexe verticale stratigrafie. Daarnaast dient deze te beschikken over minstens 30 dagen opgravingservaring met sites met muurresten en ervaring met sites met inhumatiegraven.
- Een fysisch antropoloog met 120 werkdagen ervaring met het opgraven van inhumatiegraven, die op afroep wordt ingezet volgens onderstaande bepalingen (zie verder)
- Drie medewerkers

De fysisch antropoloog dient conform de Code Goede Praktijk als volgt ingezet te worden:

“Het onderzoeken van sporen met menselijke resten wordt gecoördineerd door de fysisch antropoloog. Onder coördineren wordt verstaan: de fysisch antropoloog bepaalt, in samenspraak met de erkende archeoloog, op basis van de complexiteit van de sporen met menselijke resten en de menselijke resten zelf, de kennis en vaardigheden van de medewerkers en de vereisten van het onderzoek, welke aspecten van de noodzakelijke handelingen door hem zelf worden uitgevoerd en welke aspecten door andere medewerkers kunnen uitgevoerd worden, en hoe die dienen te gebeuren.”⁷

De inzet van een aardkundige wordt niet nodig geacht, omdat er voldoende inzicht in de bodemopbouw is op basis van het uitgevoerde vooronderzoek. Tijdens de opgraving is het echter wel mogelijk dat de inzet van een aardkundige, een conservator, een natuurwetenschapper of een materiaaldeskundige nodig blijkt. In dat geval dienen de desbetreffende actoren betrokken te worden bij de uitvoering van het onderzoek.

Bij natuurwetenschappelijk onderzoek worden minstens de natuurwetenschapper en de veldwerkleider ingezet. Bij het assessment bij opgravingen worden minstens de erkende archeoloog, de veldwerkleider en de fysisch antropoloog ingezet. De materiaaldeskundige, natuurwetenschapper en conservator worden betrokken indien situaties zich voordoen waar zij voor verantwoordelijk zijn of in gespecialiseerd zijn. Bij de rapportering over de opgraving worden minstens de erkende archeoloog en de veldwerkleider ingezet. Bij conservatie en langdurige bewaring worden minstens de conservator, de veldwerkleider en de erkende archeoloog ingezet.

Risicofactoren

Mogelijk zijn sporen aanwezig die reiken tot onder de grondwatertafel. Wanneer uit boringen blijkt dat sporen zich meer dan 30 cm onder de grondwatertafel bevinden, dienen deze met bemaling te worden opgegraven. In zones waar bemaling een schaderisico impliceert, wordt de haalbaarheid voorafgaand afgetoetst d.m.v. een risicoanalyse. Bij de plaatsing ervan wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van het bodemarchief en de op te graven zones.

In de zones waar niet tot de volledige diepte waarop antropogene sporen kunnen voorkomen dient opgegraven te worden, dienen de nodige maatregelen genomen te worden ter bescherming van de archeologische resten die in situ bewaard blijven (zie hoger).

⁷ Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)

Bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble

Met betrekking tot het bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble dat het resultaat is van de archeologische opgraving wordt een overdracht voorgesteld aan het Onroerenderfgoeddepot Provinciaal ErfgoedCentrum, Lotharingenstraat 1, 9700 Ename (Oudenaarde).

Bij een deel van de archeologische vondsten wordt verwacht dat conservatie hoogstwaarschijnlijk niet aangewezen is op basis van de goede bewaringstoestand. Bij langdurige bewaring dienen vooral schommelingen in temperatuur en relatieve luchtvochtigheid vermeden te worden door bewaring in een geschikte omgeving.

Het is echter ook te verwachten dat veel metalen voorwerpen aangetroffen worden, maar ook textiel en leer, omwille van de kans op het aantreffen van begravingssporen. Bij een aantal vondsten kan conservatie in functie van het onderzoek of stabiliserende conservatie aan de orde zijn, om de voorwerpen te kunnen onderzoeken en om een artefact stabiel te kunnen bewaren en hanteren.

Programma van maatregelen voor behoud in situ

Zoals hoger omschreven en geïllustreerd met een plan, reiken niet alle bodemingrepen (inclusief bufferzone) tot aan de vaste ongeroerde bodem, waardoor een deel van de archeologische resten in situ bewaard kan blijven. De bepalingen in 12.6.3.2 van de Code Goede Praktijk⁸ dienen gerespecteerd te worden.

In een zone van ca. 1100 m² ten zuiden van de kerk wordt groenaanleg voorzien of wordt de toplaag in asfalt vernieuwd. Het eerste relevante archeologische niveau bevindt er zich op een diepte van 40 à 45 cm onder het maaiveld. Aangezien hier door aanpassing van de plannen enkel de eigenlijke verharding, die een dikte heeft van ca. 10 cm, wordt verwijderd en de onderliggende steenslagfundering behouden blijft of enkel de toplaag in asfalt wordt vernieuwd, kunnen de aanwezige archeologische resten hier volledig in situ behouden blijven. **De buffer die bij de werken aanwezig blijft heeft een dikte van ca. 30 cm. Om deze buffer te respecteren mag er niet dieper gegraven worden dan de onderzijde van de huidige verharding, die een dikte heeft van ca. 10 cm.** Boven de te behouden steenslagfundering zal in de zone van de groenaanleg nog een pakket van 20 cm teelaarde aangebracht worden.

Een bufferzone van minimaal 30 cm ten opzichte van het volgende archeologische niveau wordt gerespecteerd. Omdat er steeds sprake is van een bufferzone van 30 cm als gevolg van de te behouden steenslagfundering is het niet nodig dat de werken opgevolgd worden door een archeoloog. De opdrachtgever of zijn aangestelde moet het nodige toezicht houden en maatregelen treffen, opdat de bufferzone wordt gerespecteerd. De maatregelen bestaan uit het duidelijk fysiek aangeven op het terrein wat de maximale verstoringsdiepte is. Het aangeven van de maximale verstoringsdiepte dient uitgevoerd te worden door een persoon die over voldoende competenties beschikt om dit te doen (landmeter, topograaf, ...). Indien er toch onduidelijkheid zou ontstaan, dient overleg plaats te vinden met de erkend archeoloog of de veldwerkleider. Indien nodig kan alsnog door de erkend archeoloog of veldwerkleider beslist worden dat toezicht moet gehouden worden door een archeoloog.

Zoals hoger beschreven, dienen ter hoogte van de grafkuilen die zich niet volledig binnen de voor opgraving geselecteerde zones bevinden, de zones plaatselijk uitgebreid te worden om deze grafkuilen in hun volledigheid vrij te leggen en op te graven. Wanneer er dan nieuwe grafkuilen aan het licht komen die zich volledig bevinden buiten de voor opgraving geselecteerde zones bevinden, dienen deze niet verder vrijgelegd en opgegraven te worden. Ze moeten afgedekt worden op de hierboven beschreven wijze in functie van behoud in situ.

Het archeologisch ensemble dat het resultaat is van het archeologisch vooronderzoek zal bewaard worden door het Onroerenderfgoeddepot Provinciaal ErfgoedCentrum, Lotharingenstraat 1, 9700 Ename (Oudenaarde).

Indien wijzigingen aan de geplande werken doorgevoerd worden die betekenen dat in de zone van in situ bewaring geen bufferzone van 30 cm ten opzichte van het bovenste relevante archeologische niveau aangehouden kan worden, moet een nieuwe evaluatie gemaakt worden van de impact van de geplande werken. Daarvoor dient een nieuwe nota opgesteld te worden.

⁸ Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)